

НЕПІЗНАНІ ПІЗНАНІ СВІТИ

(Табачин Лариса. Пізнання непізнаних світів (дослідження, статті, критичні етюди, літературні есеї, інтерв'ю, передмови). Видання друге, доповнене. Івано-Франківськ: Місто НВ. 2022. 260 с.)

Нещодавно вийшло у світ літературознавче дослідження науковиці Лариси Табачин, що охоплює творчість українських письменників майже впродовж століття: від 20-30-х років ХХ віку (тут найбільша увага) до двох десятиліть нового тисячоліття. Одразу ж зазначу: наукове видання сприяє насамперед зацікавленості гуманітарних реципієнтів об'єктом осмислення, а також фаховим рівнем аналізу творчих здобутків різних письменницьких особистостей.

Авторка логічно й мотивовано будує три розділи своєї праці. У першому й другому – призабута, малознана або й зовсім невідома навіть для окремих фахівців мала проза західноукраїнських представниць красномовного письменства (Катрі Гриневичевої, Ярослави Лагодинської, Дарії Віконської, Наталени Королевої, Софії Парфанович, Харити Кононенко), а також Володимири Жуковецької, Марії Козоріс, Олени Вергановської, Мілі Дороцької... Власне, тільки окремі твори великої чи середньої прози деяких вищезгаданих художниць слова почали повертатися до читача в кінці 90-х чи вже на порубіжжі й початку нового ХХІ віку в українській літературній процесі (скажімо, історичні повісті Катрі Гриневичевої, Наталени Королевої чи витвори Дарії Віконської).

Науковиця, ґрунтовно опрацювавши архівні матеріали, першодруки творів вищезгаданих авторок міжвоєнного двадцятиліття, опублікованих у часописах перших десятиліть минулого століття – «Нові Шляхи», «Нова Україна», «Нова Хата», «Український скиталець», «Жіноча Доля» та ін., доречно опираючись на праці теоретиків та істориків літератури (І. Франко, І. Денисюк, М. Кодак, Н. Копистянська, Н. Мафтин, С. Микуш, О. Мишанич, М. Моклиця, Є. та О. Нахліки, Р. Піхманець, Ф. Погребенник, Т. Салига, В. Фашенко, С. Хороб, А. Швець, Н. Шумило та ін.), осмислюючи й неоднозначні оцінки окремих творів теоретиками католицької літературно-критичної думки (М. Гнатишак, Г. Костельник, П. Коструба чи Луки Луціва (Л. Гранички), Д. Донцова, М. Рудницького), доводить свій погляд, свою позицію на дискусійні моменти у сприйнятті того чи іншого твору відповідно до часу написання.

При докладному осмисленні прози малих форм вищезазначених творців художнього слова відчутно, наскільки Л. Табачин зуміла увійти у їхній світ, захопитись ним, майстерно проаналізувавши його і передавши неповторність кожної із них реципієнтові. І це зрозуміло. Адже публікації цього наукового дослідження передувала праця авторки над кандидатською дисертацією під керівництвом професора Володимира По-

лка, згодом укладена нею антологія західноукраїнської малої прози 20-30-х років ХХ століття «Сокровенне» (2002, доповнена 2022 р.), що значною мірою послужила основою зазначеного рецензованого видання (2021, теж доповненого у 2022 р.).

Авторка володіє ґрунтовними знаннями різних періодів історії української літератури від Х до ХХ століть, адже впродовж 18 років викладала різні курси та спецкурси в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника. І це відчувається при осмисленні нею проблем жанру, стилю, композиційно-сюжетних особливостей, образно-символічних структур творів, засобів компаративного аналізу, характеротворення і художньої деталі, питань традиції та модернізації тощо. Науково доводячи «тяглість традицій» при осмисленні прози малих форм Катрі Гриневичевої та Ярослави Лагодинської і типологічно зіставляючи їх з майстрами пера – Василем Стефаником, Лесем Мартовичем чи польським письменником Станіславом Вінцензом, авторка дотично і доречно проводить паралелі до І. Нечуя-Левицького, І. Франка, Панаса Мирного, Б. Грінченка, В. Винниченка, М. Коцюбинського, Л. Гринюка, М. Дерлиці, Б. Лепкого, М. Яцкова та ін. При цьому вона толерує вагомий міркування відомих стефаникознавців, мартовичезнавців чи учасників (польських і українських) наукових конференцій, присвячених автору тетралогії «На високій полонині», не полишаючи поза увагою дослідників (минулої доби і сучасної) жіночої прози.

Кожна із конкретних розвідок, статей двох перших розділів Лариси Табачин акцентує на неперебутності, оригінальності новелістичного мислення жінок-авторок 20-30-х років минулого століття і їх місця не тільки в західноукраїнській прозі, а загалом у красному письменстві України першої третини та всього ХХ століття.

Високий рівень літературознавчого аналізу особливо струменить у дослідженні «Парадигма віри у новелі «Turtis eburnea» Катрі Гриневичевої: сюжетний і структурний аспект». Науковиця мотивує й розкодовує першу («Сліпці») та другу і остаточну назву твору, акцентуючи на образно-символічному стрижні віри, відчитуючи його у двох ракурсах: вірі незрячої юрби у харизму свого проводиря; у другому – «в духовному прозрінні й відродженні української нації». Авторка опирається на «Святе Письмо Нового і Старого Завіту». Так, вдало зроблено порівняння проводиря Луки із апостолом Лукою, автором «Євангелія від Луки». Переконливо дослідниця висловлює гіпотезу, хто міг би вплинути з письменників на образи незрячих у творі Катрі Гриневичевої: Ю. Словацький (поема «Ангеллі»), «Бар Кохбі» Я. Врхліцького, «Апостол» Ш. Петефі, «Мойсей» І. Франка та однойменний твір Гаутмана чи драма «Сліпі» М. Метерлінка. Невипадково публікації цього друку передували виступ Лариси Табачин на Міжнародному науковому конгресі «Дух, наука, думка,

воля /до 150-річчя від дня народження Івана Франка/ у Львівському університеті (2006 рік).

Зовсім інший, добротно зроблений аналіз у статті «Маємо надію, що ця реабілітація наступить...»: творчість Дарії Віконської у літературно-критичній рецепції 30-х років ХХ ст. (у 120-літній ювілей), де вже у назві видно специфіку критичного мислення дослідниці, чи відмінний від вищезгаданих кут зору науковиці в осмисленні проблемно-стильових доміант романів Антона Морговського, неоднозначного, складного для аналізу, недооціненого в сьгоднішньому літературному процесі трагедійного письменника, осмисленням якого закінчується другий розділ, акцентувавши на художній цілісності минулого століття.

А власне, третій, найрізноплановіший і найоб'ємніший розділ доповнює і розширює жанрову палітру зацікавлень Л.Табачин. Кожного разу вона як науковиця постає по-новому: чи то в глибокому осмисленні ґрунтового наукового дослідження відомого вченого Євгена Нахліка про забутого і поверненого письменника, літературознавця і педагога Ореста Авдиковича, чи про фахове дослідницьке мислення Марти Хороб у її нарисах з української літератури ХХ століття. Іншою, бо інший жанр осмислення, вона постає уже не як дослідниця наукових праць, а художніх творів, де виявляє не менш глибокий і прискіпливий погляд ученого, рецензуючи прозові творіння Степана Процюка, Олега Криштопи, Антона Морговського (про роман «Нелюбов», опублікований уже в ХХІ віці, 17 років після кончини автора у «Вибраному» завдяки упоряднику та знавцеві його творчості Євгену Баранові), поетичний світ львівського художника слова Олександра Гордона. Ювілейні присвяти колегам, ученим містять і оригінальні есеїстичні вкраплення, і оцінку зробленого в українській науці (Степану Хоробу, Євгену Барану), ученому-краянину – Володимирі Качканові, а Володимирі Полеку – есей і інтерв'ю як спогад про Учителя. Інша стилістика (історико-патріотична) при осмисленні книги справжнього борця «громадянського стоїцизму та подвижництва» Анни Карванської-Байляк, яка прагнула довести справедливість у трактуванні (ще недавно спотвореному) ролі і місця Української Повстанської Армії (Україно, визнай (Одиссея Бірчі). Варшава:Український архів, 2002. 376 с.) у нашій багатостраждальній історії.

А як хвилююче і щемко сприймається емоційний есей про найдорощу у світі Матір авторки, якій і присвячене це дослідження: «Світлий пам'яті мами Олександри, яка була крилами для мене!» Або ж її художнє осмислення «...Шевченка як коду нації» у творі «На розпутьтях велелюдних...», написаному батьком авторки Тарасом Табачином, також Учителем, яких небагато в сьоденні. Адже він не тільки Словом на уроках зацікавлював рідною літературою школярів, навчав, спонукав до пізнання неперебутніх творців національного письменства, їхніх ідей, а й власною творчістю про найвищого рівня художників слова України та

їхнім місцем в українському літературному процесі (Григорій Сковорода, Іван Котляревський, Тарас Шевченко, Іван Франко, Леся Українка) писав з любов'ю, легко і доступно як дітям, так і дорослим. Власне, з материнської і батьківської любові й науки, цих двох потужних крил в житті кожної дитини, і народилось захоплення Словом, його таїною, прагненням пізнати непізнане в майбутньої науковиці Лариси Табачин. Аналізоване дослідження доповнює естетичний дизайн оформлення, конкретні і докладні примітки про кожну публікацію, бібліографічний та іменний покажчик праць, а також змістовна передмова «Замість вступу» докторки філологічних наук Алли Швець, коротка й оригінальна післямова літературного критика Євгена Барана і містке вступне слово «Від авторки», що також переконують в науковості, доцільності й актуальності такого перевидання. І ще насамкінець: всі статті, критичні етюди, студії, есеї й інтерв'ю написані не тільки професійно, а й з великою любов'ю і повагою до тих, про кого вони писалися. Тому кожен реципієнт з особливим настроєм також захоче пізнати непізнане.

Марта Мельник, м. Івано-Франківськ